

TEKST 195: Kristne vidnesbyrd om situationen før og efter slaget ved Hattin: Den spedalske konges regeringstid og Amalrics bøn om hjælp i 1187

I 1170'erne udbyggede Saladin sin magt i Mellemøsten. Hvis det skulle lykkes ham at forene sit rige i Ægypten med Nur ad-Dins rige i Syrien ville korsfarerstaterne for alvor være omringet og truet på deres eksistens. Både kong Amalric og kong Balduin d. 4. af Jerusalem forsøgte derfor gennem sendebud at få militær hjælp fra Vesteuropa og sågar at tilbyde europæiske fyrster kongetronen over Jerusalem. Men uden resultat. Kongeriget Jerusalem forsøgte også at indgå en alliance med Det Byzantinske Rige, men i det lange løb, kom der heller ikke meget konkret ud af det. Saladins voksende magt skabte dog også spændinger internt mellem muslimske herskere og således var der stigende rivaliseren og konflikt mellem Saladin og hans formelle feudaltherre Nur ad-Din. Den interne konflikt mellem muslimske krigsherrer kunne have givet kongeriget Jerusalem et pusterum, men da Nur ad-Din døde i 1174, gav det Saladin en langsigtet mulighed for at udvide sin magt yderligere og forene sit rige i Ægypten med Syrien og derved omringe kongeriget Jerusalem. Før kong Amalric kunne udnytte situationen efter Nur ad-Dins død til at sikre kongeriget, døde også han og dermed overtog hans søn, kong Balduin d. 4., ansvaret for kongeriget Jerusalem i en meget ung alder og på et farligt tidspunkt for kongeriget. Krønikeskriveren William var ærkebiskop af Tyrus og havde været lærer for den unge Balduin, før han blev konge. William af Tyrus var altså en førstehåndskilde til begivenhederne og nedskrev sin historie omkring 1185. Efter korsfarerstaternes nederlag til Saladin i slaget ved Hattin (se tekst 194), skrev patriarken af Antiokia, Amalric (ikke forveksle med kong Amalric) i september 1187 til den aldrende engelske konge, Henrik d.2. (1154-1189) og bad om hjælp.

[William af Tyrus:]

[Om de første tegn på Balduins spedalskhed beretter William af Tyrus:] Den sjette af de katolske konger over Jerusalem var stormanden Balduin d. 4., søn af den berømte kong Amalric og af grevinde Agnes, datter af den yngre grev Joscelin af Edessa ... Da Balduin endnu var dreng og omkring ni år gammel og mens jeg endnu var ærkebiskop af Tyrus, anbragte kong Amalric ham i min varetægt, efter at han mange gange havde spurgt mig om at opdrage ham og undervise ham i de humane videnskaber og lovet mig sin kongelige velvilje.¹ Mens han var i min varetægt, passede jeg altid godt på ham, sådan som det hører sig til for en kongesøn og jeg underviste ham grundigt i boglige studier og bidrog også til opdragelsen af hans karakter. Så skete det en gang, da han legede med nogle andre adelsdrenge, som var sammen med ham, at de med neglene begyndte at nive hinanden på hænderne og armene, sådan som drenge i leg ofte gør. De andre røbede deres smerte med høje skrig, men Balduin bar smerten alt for tålmodigt, som om han slet ikke kunne mærke den, og det selv om hans legekammerater ikke skånede ham. Da dette var hændt flere gange, fortalte man mig om det. Først troede jeg, at dette skete på grund af hans udholdenhed og ikke på grund af hans ufølsomhed. Så kaldte jeg ham til mig, og spurgte ham om, hvad det var, der skete? Til sidst opdagede jeg at næsten halvdelen af hans højre hånd og arm var følelsesløs, sådan at han ikke kunne mærke niv eller sågar bid dér. Jeg begyndte at blive bekymret og huskede på den vise mands ord: "Det er sikkert at en ufølsom kropsdel er

¹ William af Tyrus blev formentlig lærer for Balduin d. 4. i året 1170.

langt fra sund og at han, som aldrig føler sig syg, er i fare.² Jeg rapporterede dette til hans far, og han konsulterede læger, som ordinerede gentagne behandlinger med omslag, salver og sågar giftig medicin for at forbedre hans tilstand, men alt sammen forgæves. For, som vi senere med tiden forstod bedre og havde gjort os mere omfattende iagttagelser, så var dette begyndelsen på en uhelbredelig sygdom. Jeg kan ikke lade være med at græde, når jeg taler om det. For, da han begyndte at nå ind i pubertetsalderen, blev det klart, at han led af den mest frygtelige sygdom: spedalskhed. For hver dag blev han mere syg. Lemmerne og ansigtet var mest påvirket, så at hjertet hos hans trofaste mænd blev rørt af medfølelse, når de så ham. Balduin var dygtig til sine boglige studier. Hver dag udviklede han sig mere og mere lovende og han udviklede et kærligt sind. Han var smuk for sin alder, og han var hurtig til at lære at ride og håndtere heste, mere end sine forgængere. Han havde en stærk hukommelse og han elskede at tale. Han var beskeden, men han huskede både tjenester og uret begået. Han lignede sin far ikke blot i ansigtet, men i hele sin fremtoning. Han mindede også om sin far i måden han gik på og med hans klangfulde stemme. Han tænkte hurtigt, men han talte langsomt. Som hans far lyttede han gerne til historiefortællinger og han tog gerne imod gode råd. Balduin var endnu ikke fyldt trettien år gammel, da hans far døde. Han havde en ældre søster ved navn Sibylle, som var født af den samme mor. Hun var blevet opdraget i Skt. Lazarus Klostret af fru Ivetta, abbedissen for dette kloster, som var hendes fars tante på mødrene side. Da Balduins far døde, blev alle kongerigets stormænd samlet, både de verdslige og de gejstlige. Alle var de enige om, hvad de ville, og fire dage efter hans fars død blev Balduin højtideligt salvet og kronet som det var traditionen den 15. juli i Den Hellige Gravs Kirke af stormanden Amalric, patriark af Jerusalem i overværelse af ærkebiskopperne, biskopperne og kirkens øvrige gejstlige. [...]

[Om om magtkampen mellem kong Balduin d. 4. af Jerusalem og grev Raymond af Tripoli beretter William af Tyrus:] Mens kongeriget nu, som sagt, var inde i en periode med en vis fred, hvor kongen og Saladin havde aftalt en midlertidig våbenhvile, da var der nogle Belialsønner³ og foster sønner af syndigheden, som var besat af en rastløs ånd. Disse mænd skabte uro i kongeriget og de konspirerede og skabte intern splid. Greven af Tripoli⁴ var i to år af forskellige sager blevet opholdt i Tripoli og havde derfor ikke været i stand til at besøge kongeriget. Nu planlagde han at vende tilbage til kongeriget, fordi han var bekymret for selve byen Tripoli, som hans kone havde arvet. Da han havde gjort alt klar til sin rejse og var kommet så langt som til Jubail, da hændte det at de førnævnte urostiftere opsøgte den ydmyge konge og fortalte ham et ondskabsfyldt rygte: De overbeviste nemlig kongen om at greven kun ønskede at komme ind i kongeriget med det dystre formål – at gennemføre et hemmeligt komplot for at afsætte kongen. Kongen, som var alt for godtroende, lyttede til deres overbevisende ord og sendte et kongeligt sendebud til greven med en besked om at han uden advarsel forbød ham at rejse ind i kongeriget. Da dette skete blev greven forvirret og fyldt med retfærdig harme, for han havde ikke gjort noget for at fortjene en sådan irettesættelse. Modvilligt opgav han sine planer og vendte tilbage til Tripoli efter at have haft mange unødige udgifter. De førnævnte urostiftere håbede at de selv kunne påvirke de kongelige sager, som de ønskede, mens greven, som var en årvågen og varsom mand, var fraværende, og de håbede at udnytte konges sygdom til deres egen fordel.

² Hippokrates: græsk læge fra oldtiden

³ Sønner af djævelen

⁴ Grev Raymond af Tripoli

Blandt dem var kongens stedmoder – en magtsyg kvinde hadefuld overfor Gud – og også hendes broder, kongens marsk,⁵ og nogle af deres følge: ugudelige mænd, der skamløst pressede kongen til dette skridt. Da det senere blev klart for stormændene, hvad der var sket, blev de mere fornuftige af dem oprigtigt bekymrede, for de frygtede at kongeriget senere ville få grund til at fortryde tabet af denne feudalherres⁶ støtte og at kongeriget kunne blive ”et rige i splid med sig selv, der ikke kunne bestå” – som der står i Evangeliet.⁷ De blev særlig urolige, fordi kongens sygdom dagligt forværredes og gjorde ham mere og mere svag og mindre og mindre i stand til at varetage regeringen og styringen af kongeriget Jerusalem. Han var næppe i stand til at stå op og det kunne hænde at han brød helt sammen. Kongerigets stormænd indså den fare, som måtte følge af den førnævnte episode. Og de arbejdede for at få greven tilbage og formilde hans vrede. Efter mange møder og forskellige forslag, tillod kongen endelig modvilligt at bringe greven ind i kongeriget. Denne udmærkede mand så klogt igennem fingre med de skader, som var blevet ham forvoldt og der blev på ny skabt fred mellem ham og kongen. [...]

15 [I juli 1182 invaderede Saladins hær korsfarerstaterne fra Damaskus, men kong Balduin d. 4. af Jerusalem førte en klog defensiv krig, der tvang Saladins hær ud af det kristne område igen. Man var dog klar over, at det var en stakket frist, før der igen ville blive krig, så snart Saladin havde omgrupperet sine styrker og når det igen blev vejr til at føre offensiv krig. Samtidig var kong Balduin nu blevet så alvorligt syg af sin spedalskhed, at han ikke længere var i stand til at

20 løfte opgaven som konge af korsfarerstaten Jerusalem og derfor var det igen nødvendigt at finde en midlertidig afløser for Balduin d. 4. Her faldt valget i første omgang på ridderen Guy de Lusignan. William af Tyrus skriver:] Mens hæren spændt ventede i denne tilstand af usikkerhed ved Saffuriyah-kilden, var kongen i Nazareth, hvor han led af høj feber. Den spedalskhed, som han havde haft fra begyndelsen af sin regeringsperiode og sågar fra sin tidlige ungdom, var nu blevet værre end før. Han mistede synet og hans ydre var dækket af sår, så han ikke kunne bruge, hverken sine hænder eller sine fødder. Selvom nogle personer havde foreslået ham at træde tilbage og sikre sig et ordentligt og stille liv for sig selv gennem sine kongelige besiddelser, så havde han indtil videre nægtet at fralægge sig sin kongelige værdighed og sin stilling som regent. Selvom hans krop var svækket og afmægtig, så var hans sind stadig stærkt og levende. For at skjule sin sygdom og for at gøre sine pligter som konge, havde han arbejdet over evne. Nu var han sengeliggende af feberen, som jeg har fortalt, og nu frygtede han for sit liv. Nu hidkaldte han derfor sine stormænd til sig og i overværelse af hans moder og patriarken af Jerusalem, gjorde han Guy de Lusignan – greve af Jaffa og Askalon, som var hans søsters mand [...]

35 til konge af Jerusalem. Han fastholdt selv kongetitlen og beholdt kun byen Jerusalem og en årlig indtægt på ti tusinde guldstykker. Han overførte magten og regeringen over resten af kongeriget til Guy og beordrede sine trofaste stormænd og prinser, at de skulle blive Guys vassaller og sværge ham troskab. Dette blev gjort. Det siges, at Guy på kongens befaling skulle have svoret, at han ikke, mens kongen levede, ville overgive nogle borge fra nuværende hans varetægt til andre og at han ikke ville fratage ham noget fra det kongelige skatkammer. Det siges, at dette blev ham pålagt omhyggeligt og klart og at han i overværelse af alle stormændene blev

40

⁵ Balian af Ibelin

⁶ Grev Raymond af Tripoli

⁷ Matthæusevangeliet, 12:26: ”Ethvert rige i splid med sig selv lægges øde, og en by eller et hus i splid med sig selv kan ikke bestå”.

pålagt at aflægge en højtidelig ed, hvor han svor at overholde disse bestemmelser. Dette gjorde man, fordi Guy havde lovet næsten hver eneste af stormændene betydelige dele af kongeriget for at vinde deres støtte og opnå deres stemmer til den stilling, som han stræbte efter. Det siges også, at han havde aflagt en lignende ed til stormændene, om at han ville opfylde sine løfter. Jeg
5 kan ikke endelig bekræfte dette, fordi jeg ikke har afgørende beviser. Men der var hyppigt rygter blandt folket, der berettede om den slags. Sandelig var der også nogle, som var meget utilfredse med denne forandring. Nogle af disse var imod på grund af deres personlige interesser og af hemmelige grunde. Andre var imod af hensyn til statens politik og fordi de var bekymrede for kongerigets situation. Den sidstnævnte gruppe erklærede offentligt, at den førnævnte greve
10 var uegnet til at løfte regeringsbyrden og at han ikke var kvalificeret til at lede kongerigets politik. Derimod var der også andre, som håbede at hans overtagelse af regeringsmagten kunne forbedre deres egen situation. Disse sagde, at det var godt gjort. Der opstod blandt folket megen mumlen og kritiske røster, og som talemåden siger; "... der er mange meninger blandt mange mænd".

15 Men greven fik ikke lejlighed til at glæde sig særlig længe i den stilling, som han længe havde ønsket og som var blevet overdraget ham, som det vil fremgå senere. Ganske vist fejrede han i begyndelsen sin magtovertagelse ret hastigt. Og når jeg siger, at greven for hastigt påtog sig denne byrde, er det af denne grund: At han ikke omhyggeligt vurderede sin egen styrke i forhold til den forpligtelse, som han nu påtog sig. Hans styrke og hans klogskab svarede ikke til den utålelige byrde, som han nu anbragte på sine egne skuldre. Han var ikke tilstrækkelig fortrolig med Evangeliets ord, om at den mand, som ønsker at bygge et tårn, først burde sætte sig ned og beregne omkostningerne for at se, om han har tilstrækkelige midler til at fuldføre det – i stedet for at svigte og at det skulle siges, at "Her er en mand, som begyndte at bygge og ikke
20 kunne færdiggøre sin bygning". [...]

[Da Guy de Lusignan i første omgang vikarierede som konge af Jerusalem for den spedalske kong Balduin d. 4. blev korsfarerstaten under stigende pres fra Saladins muslimske invasionsforsøg, bl.a. i 1183. Med en defensiv strategi var det faktisk lykkedes for Guy de Lusignan at afværge Saladins invasion i 1183, men en del kristne ridders områder var blevet hærget af muslimerne og samtidig var Guy stadig upopulær blandt en del af ridderskabet, der bebrejdede ham hans defensive taktik og ikke mente, at han var stærk nok til at bestride posten som konge
35 af Jerusalem i Balduin d. 4s fravær. En af dem, der også var fornærmet over ikke selv at være blevet udnævnt til Balduins vikarkonge, var grev Raymond af Tripoli. Kongeriget Jerusalem var således truet både af muslimerne og af en farlig intern splid. Den spedalske konge var også blevet vred på Guy, fordi han ikke havde angrebet Saladin, da han havde muligheden i 1183 og han må have mistet tilliden til Guy de Lusignans evner som konge, for kort efter blev Guy afsat
40 som vikarkonge for Balduin og erstattet af grev Raymond af Tripoli. William af Tyrus skriver:]
Imens voksede dag for dag det hemmelige had, der var opstået mellem kongen⁸ og greven af Jaffa.⁹ Det fjendskab, der indtil da¹⁰ var blevet holdt ned, brød nu ud og kongen forsøgte nu

⁸ Kong Balduin d. 4. af Jerusalem

⁹ Guy de Lusignan – gift med Balduin d. 4. søster Sibylla.

åbent at finde årsager til at tilvejebringe en skilsmisse mellem hans søster og hendes mand og at afbryde deres ægteskab. Han henvendte sig offentligt til patriarken med dette formål, og fordi han havde besluttet at annullere ægteskabet, bad han ham om at fastsætte en dato, hvor ægteskabets opløsning kunne blive offentligt erklæret i overværelse af ham selv. Greven fik
5 besked om disse sager, da han vendte hjem fra felttog. Han efterlod resten af hæren og rejste ad den hurtigste rute til Askalon. Samtidig sendte han en advarsel til sin kone, som dengang opholdt sig i Jerusalem, om at hun omgående skulle forlade byen og rejse til Askalon, før kongen vendte tilbage. Greven frygtede, at kongen ikke ville tillade hende at vende tilbage til hendes mand, hvis han fik hende i sin magt. Kongen sendte derfor bud til greven og kaldte ham til møde og for at forklare ham årsagerne til mødet. Greven nægtede dog at møde op til dette møde,
10 angav nogle grunde til sin vægring og lod som om han var syg. Da kongen forgæves havde hidkaldt ham mange gange, besluttede kongen selv at drage til Askalon for selv at kalde greven til orden. Da kongen ankom der i selskab med nogle af stormændene, fandt han at byens porte forblev lukkede for ham. Han bankede tre gange med sin hånd på byporten og beordrede at de skulle åbnes. Da han fandt ud af, at ingen ville adlyde hans bud, blev han vred og vendte tilbage. Alle byens folk iagttog det, for da de hørte om kongens ankomst, havde de anbragt sig på byens mure og tårne for at se, hvordan sagen ville ende. Kongen fortsatte fra Askalon direkte til Jaffa. En stor mængde ledende borgere af alle stænder kom ud for at møde ham, før han ankom til byen. De åbnede byen for ham og kongen drog uhindret ind i byen. Der udnævnte han en vassal
20 til at overtage kontrollen med byen og han fortsatte mod Akko. I denne by besluttede han at afholde et rigsråd. Da kongeriget stormænd samlede sig der på den fastsatte dag, da var patriarken og begge ridderordenernes mestre – det vil sige lederne for tempelridderne og johannitterne – blevet enige om at søge foretræde for kongen for på deres knæ at gå i forbøn for greven. De bad om at striden måtte blive bilagt og om at kongen ville tage ham til nåde igen. Da de ikke blev umiddelbart imødekommet, trak de sig tilbage ikke blot fra hoffet, men fra selve byen. I overværelse af de forsamlede stormænd blev et forslag fremsat om at sende bud til konger og fyrster i Europa for at invitere dem til at komme kongeriget og kristendommen til hjælp. Dette forslag burde have været behandlet først, men som sagt fik patriarken først ordet og fremførte sin tale først. Dernæst mistede han besindelsen og forlod Akko, sådan som vi har fortalt før. Da greven af Jaffa hørte, at kongen ikke var tilbøjelig til at forlige sig med ham, handlede han endnu værre end før. Han tog de styrker, som han havde med sig, og drog ud mod en borg ved navn Daron. Her gennemførte han et overraskelsesangreb på en beduinlejr, hvor nogle arabere havde sat telte op for at lade deres flokke græsse. Araberne havde gjort dette med kongens tilladelse og de opholdt sig der med hans tilsagn om sikkerhed og beskyttelse. Grevens angreb overraskede dem og han drev deres flokke og deres slaver på flugt. Dernæst vendte han tilbage
35 til Askalon. Da kongen hørte om denne hændelse, samlede han igen stormændene og han overlod greven af Tripoli¹¹ regeringsansvaret for kongeriget, fordi han havde tillid til denne mands klogskab og gavmildhed. Da dette blev gjort, syntes det at imødekomme hele folket og alle stormændenes ønsker. For alle virkede det som om, at den eneste sikre vej, var at anbringe regeringsansvaret for kongeriget i hænderne på greven af Tripoli.
40

¹⁰ Nov.-dec. 1183 - jan-feb. 11

¹¹ Grev Raymond af Tripoli

[*Patriarken Amalric, 1187:*]

5 [I slaget ved Hattin led kongeriget Jerusalem et afgørende nederlag til Saladin (se tekst 194), hvilket truede samtlige korsfarerstaters fortsatte eksistens. Dette fik patriarken i Antiokia, Amalric, til at skrive følgende til den engelske konge:]

10 Amalric, ved den hellige Guds og det apostolske bispesædes¹² nåde patriark i Antiokia, sender hilsener til Henrik d.2., af samme nåde konge af England, og hans herre og ven. Må han regere i Hans navn, gennem Hvem konger regerer.

Det er med tårer og gråd, at vi bringer underretninger til Deres excellence om den frygtelige og ubeskrivelige kval, som vi føler grundet den uventede og alvorlige ulykke, der nyligt har samt os, eller rettere hele kristenheden.

15 Den 4. juli 1187 udkæmpede Saladin, der havde mønstret en stor styrke af udenlandske fjender, et slag mod de kristne i Jerusalems land, og ødelagde deres styrker. Han udøvede sin magt over dem efter behag, og det livgivende kors blev udsat for tyrkernes latterliggørelse.¹³ Kongen¹⁴ og templets mester¹⁵ blev taget til fange, ligesom prins Reynald,¹⁶ der blev myrdet af den onde Saladin med egne hænder. En stor gruppe mænd blev senere dræbt eller taget til fange i byerne, som han [Saladin] indtog. Hvad angår de øvrige byer, er jeg frygtelig bekymret, idet jeg
20 ikke ved, hvornår de også måtte falde i Saladins hænder, og deres indbyggere blive fanget eller dræbt, især da det er almindelig kendt, at de mangler forsyninger, heste, våben og forsvarere.

Eftersom du overgår de andre vestlige konger i klogskab, rigdom og visdom, er det din hjælp, som vi altid har set frem til. Vi beder om, at du vil skynde dig at bringe din stærke støtte til Det Hellige Land.

25

J. M. Rosenløv & M. Pihl: *Korstogene - Islams ekspansion og kristen modoffensiv* (2014)

30 William of Tyre, *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*, XXI, 1-2, *Patrologia Latina* 201, 813-15, Oversat af Michael Pihl fra James Brundage: *The Crusades: A Documentary History*, Milwaukee 1962, s. 141-50. Amalrics brev her efter E. Hallam (red.): *Chronicles of the Crusades. Eye-Witness Accounts of the Wars between Christianity and Islam*. London (1989) s.157. Oversat af J. Rosenløv.

¹² Det apostolske bispesæde: dvs. pavestolen eller paven

¹³ Se tekst 194

¹⁴ Guy af Lusignan, hersker i kongedømmet Jerusalem 1186-1192

¹⁵ Tempelriddernes stormester, Gerard af Ridfort

¹⁶ Reynald of Châtillon